

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

Temel Eğitim Genel Müdürlüğü

İLKOKULLARDA YETİŞTİRME PROGRAMI (İYEP) **REHBERLİK HİZMETLERİ KILAVUZU**

Ankara
2020

tegm.meb.gov.tr | meb.gov.tr

meb.gov.tr

İçindekiler

GİRİŞ	2
Amaç	3
Kapsam	3
İlkeler	3
Uygulama Süreci	3
Değerleme ve İzleme Süreci	4
BİRİNCİ BÖLÜM	5
Görevler	6
Öğrencilerle İletişim	9
İletişim Dili Kullanımında Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar	10
İYEP'le İlgili Doğru ve Yanlış İfadeler	11
İKİNCİ BÖLÜM	12
Okul Çalışmalarında Ebeveynlerin Rolü	13
Çalışma Ortamının Düzenlemesi ve Uygun Çalışma Ortamı	13
Bilişim Teknolojilerinin Doğru Kullanımı	14
Öz Denetim ve Zaman Yönetimi	15
Ebeveyn Katılımı	16
Gelişimsel Özelliklerini Takip Etme	17
Okula Devamın Önemi ve Okul Bağlılığının Arttırılması	18
Öğrencinin ve Velinin Desteklenmesi Konusunda Çevresel İmkânların Araştırılması	18
Ailede Etkili İletişim	19
Anne-Baba Tutumları	19
Etkili Anne-Baba Davranışları	20
Sağlıklı İletişimin Unsurları	21
Çocuklar ile Zaman Geçirmek	21
Aile Çocuk İlişkilerinde Anne-Babalara Düşen Görevler	22
Çocuklarda Olumlu Davranışlarının Gelişmesi İçin Sınır Koyma	23
EK-1: ÖBA Sonuçlarının Veliler ile Paylaşılması	24
KAYNAKÇA	25

Giriş

Sayfa 2-4

İlkokullarda Yetiştirme Programı (İYEP) kapsamında eğitim alan öğrencileri sosyal, duygusal, akademik ve kariyer gelişimini bütüncül olarak desteklemek amacıyla “İYEP Rehberlik Hizmetleri Kılavuzu” hazırlanmıştır. Kılavuz iki bölümden oluşmaktadır. Bölümlerden önce kılavuzun başında, uygulayıcılar, hedef kitle, amaç, kapsam, ilkeler ve uygulama süreci ve değerlendirme biçimi açıklanmaktadır.

Birinci bölümde İYEP’te görev alan personelin (okul müdürü/müdür yardımcısı, rehberlik öğretmeni, sınıf rehber öğretmeni ve diğer öğretmenlerin) rehberlikle ilgili görevleri tanımlanmaktadır. Ayrıca İYEP’te görev alan öğretmenlerin öğretim süreçlerine katkı sağlayacağı düşünülen bazı önerilere ve iletişimde dikkat edilmesi gereken hususlara da bu bölümde yer verilmiştir.

İkinci bölümde, sınıf rehber öğretmeni ya da rehberlik öğretmenlerinin velilerle yapacakları görüşmelerde ya da velilere yönelik olarak yapılacak seminer, konferans vb. bilgilendirici toplantılarda kullanılabilecek konu başlıkları ve özet içerikler bulunmaktadır.

Bu Rehberin Uygulayıcıları

- Sınıf Öğretmeni
- İYEP’te Görevli Öğretmen
- Rehberlik Öğretmeni
- İYEP’ten sorumlu Okul Yöneticileri (Müdür veya müdür yardımcısı)
- İYEP Okul Komisyonudur.

İYEP Rehberlik Hizmetleri Hedef Kitlesi ise;

- Öğrenci
- Velidir.

Amaç

İYEP Rehberlik Hizmetleri Kılavuzu'nun amacı; İYEP eğitimine dâhil olan öğrencilerin sosyal, duygusal, akademik ve kariyer gelişimini bütüncül olarak desteklemektir.

Kapsam

Bu kılavuzun kapsamı, İYEP sürecine dâhil olan ve temel beceriler konusunda desteğe ihtiyacı olan ilkökul düzeyindeki öğrencilerdir.

İlkeler

Rehberliğin temel ilkeleri

1. Rehberliğin temelinde insan hak ve sorumlulukları ile yakından ilgili demokratik ve insancıl bir anlayış vardır.
2. Rehberlik uygulamalarında öğrenci ile yakından ilgili olan herkesin anlayış ve iş birliği içinde çalışması gerekir.
3. Rehberlik anlayışı, her türlü çalışması ile öğrenciyi merkez alan bir eğitim sistemini öngörür.
4. Rehberlik yardımının esası, öğrencilerin kendi kişiliklerini daha iyi anlamalarını, problemlere çözüm yolları bulmada onların kendi kendilerine yeter bir duruma gelmelerini sağlamaktır.
5. Rehberlik bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal olan bütün kapasitelerini kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda en uygun bir düzeyde geliştirmesi için öğrencilere yardım etmektir.
6. Öğrencilere rehberlik yardımı verirken onları türlü yönleri ile tanımak gerekir.
7. Rehberlik uygulamaları her okulun amaç ve ihtiyaçlarına uygun olan alanlarda yoğunlaştırılmalıdır.
8. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde gizlilik esastır: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verilmesi sırasında danışmanın mahremiyetine saygı duyulmalı, onun sırlarını saklamaya özen gösterilmelidir.
9. Rehberlik hizmetleri planlı, programlı, örgütlenmiş bir biçimde ve profesyonel bir düzeyde sunulmalıdır (Kepçeoğlu, 1994;20).

Uygulama Süreci

İYEP uygulama sürecinde atılan her adımda rehberliğin temel ilkelerinin dikkate alınması esas olup aşağıdaki maddelere göre hareket edilmesi önem taşımaktadır.

- 1. Öğrenci Belirleme Aracı sonuçlarının veli ile bireysel paylaşılması:** Okul yönetimi tarafından yapılır (ben diliyle ve kaygıyı artırmayan uygun bir iletişim dili). Bu bilgiler paylaşılırken, bireye ve bireysel farklılıklara saygı ile gizlilik ilkesine dikkat edilmelidir (Bkz. Ek-1).

- 2. Konsültasyon (aile, öğretmen, yönetici):** Velilerin eğitim öğretim faaliyetleri hakkında bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesini kapsar. Bu bilgilendirme öğrencinin kendi sınıf öğretmeni tarafından yapılır. Daha sonra öğrenci ya da veliye özel bir müdahale gerekiyorsa okul rehberlik öğretmenine yönlendirilir. Okul rehberlik öğretmenin bulunmadığı durumlarda Rehberlik Araştırma Merkezlerinden destek alınır. Veli akademilerine öğrenci velileri yönlendirilebilir. Konsültasyon işlemleri sürecinde ilgili tarafların iş birliği ve eşgüdümü sağlanmalıdır.
- 3. Uygulanacak Program:** Sınıf Rehberlik Programı'ndaki sosyal, duygusal, akademik ve kariyer gelişim alanlarıyla ilgili kazanımlar ve etkinlikler öğrencilerin ihtiyaçlarına göre seçilerek İYEP öğretmeni tarafından kullanılabilir. Bireysel, kurumsal ve toplumsal özellikler ile ihtiyaçların göz önünde bulundurulması esastır.
- 4. İYEP'te görevli öğretmenlerin sınıf içi rehberlik çalışmaları:** Eğitim öğretim yılı başında öğrencilere uygulanan risk analiz formlarından yararlanılarak öğrenciler hakkında test ve test dışı bilgi alma teknikleri kullanılır. Öğrencilerin sağlık durumuna ait veriler değerlendirilir. Gelişimsel bir anlayışla önleyici ve koruyucu yaklaşım benimsenmelidir.
- 5. İYEP eğitimine alınan öğrencilerin oryantasyon çalışmaları:** İYEP eğitimi veren öğretmen tarafından bireysel farklılıklar ilkesi doğrultusunda yapılır.
- 6. İYEP öğrencilerine yönelik bireysel destek çalışmaları:** Okul ve ev temelli aile katılımı ilgili tarafların iş birliği ile yapılır.

Değerleme ve İzleme Süreci (e-Rehberlik Modülü içerisinde)

Öğrencilere yönelik rehberlik hizmetlerinin değerlendirme ve izleme sürecinde üçlü sistem kullanılır:

- a. Süreç değerlendirmesi
- b. Algı değerlendirmesi
- c. Sonuç değerlendirmesi

Birinci Bölüm

Sayfa 5-11

Bu bölümde, İYEP'te görev alan personelin rehberlik hizmetleri ile ilgili görevleri tanımlanmıştır. Ayrıca İYEP'te görev alan öğretmenlerin öğretim süreçlerine katkı sağlayacağı düşünülen bazı önerilere yer verilmiş, iletişimde dikkat edilmesi gereken hususlar ile “doğru/yanlış ifadeler” örneklendirilmiştir.

Öğretmenlerin temel görevi, programda öngörülen bilgi ve becerileri kazandırmak olarak tanımlanmıştır. Ancak öğrencilerin öğretmenler tarafından ele alınamayan, fark edilemeyen ya da ötelenen ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlar; “öğrenci kişilik hizmetleri” olarak tanımlanan, bireysel farklara ve gereksinimlere cevap veren çabalar, tutumlar, davranışlar, değerler, duygular ve kişisel amaçlarla ilgili olarak bireye ağırlık veren etkinlikler ile giderilebilir. Bu ihtiyaçları gidermeye yönelik öğrenciye sunulan hizmetler öğrenci kişilik hizmetleri (ÖKH) olarak adlandırılır. Bunlar; sağlık hizmetleri, sosyal yardım hizmetleri, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, özel yetiştirme hizmetleri ve sosyal-kültürel hizmetlerdir.

Öğrenci kişilik hizmetlerinden biri olan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, öğrencinin kendini tanıması ve kendine açık olan imkânlardan yararlanması için yapılan bilimsel ve profesyonel bir yardım hizmetidir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri sayesinde öğrenciler kendileri ile ilgili farkındalık kazanırlar. Öğrenci, kendisine açık olan okul ve meslek gibi alanlara ilişkin olanaklardan rehberlik sayesinde haberdar olur. Öğrenci, ihtiyaç duyduğunda kişilik hizmeti olarak rehberlik hizmetinden yararlanabilir. Örneğin, karar verirken yardım isteyebilir, sorunlarıyla başa çıkmada zorlandığında rehberlik hizmetlerine başvurabilir, sosyal ilişkileri yolunda gitmediğinde, motivasyon ve ders çalışma konusunda sorun yaşadığında rehberlik öğretmeninden yardım alabilir.

Rehberlik hizmetlerinin yürütülebilmesi için göz önünde bulundurulması gereken ilkelerden biri de **“Rehberlik uygulamalarında öğrenci ile yakından ilgili olan herkesin anlayış ve iş birliği içinde çalışması gerekir.”** ilkesidir.

Görevler

Okul Müdürünün/Müdür Yardımcısının Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Görevleri

Okul müdürü, İYEP rehberlik çalışmalarının etkili sağlıklı ve verimli bir şekilde uygulanmasından birinci dereceden sorumludur.

Bu kapsamda aşağıdaki görevleri yapar:

1. İYEP eğitimine dâhil olan öğrencilerin velilerini bilgilendirir.
2. İYEP rehberlik çalışmalarında sınıf öğretmeni, İYEP'te görevli öğretmen ve rehberlik öğretmeni ile iş birliği içerisinde yürütülmesini sağlar.
3. Rehberlik öğretmeni bulunmayan okullarda İYEP rehberlik çalışmalarının yürütülmesi için RAM ile iş birliği yapar.
4. İYEP rehberlik çalışmalarının etkin ve verimli bir şekilde uygulanmasının takibini sağlar.
5. Rehberlik öğretmenin, olmadığı durumlarda komisyon kararı ile bir sınıf öğretmeni seçilmesini sağlar. Bu öğretmen, velilere yönelik İYEP Rehberlik Hizmetleri Kılavuzu'nda hazırlanmış olan içeriği uygular.

Rehberlik Öğretmeninin Görevleri

1. MEB Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nde yer alan görevlerini yerine getirir.
2. İYEP'e dâhil olan öğrenci listesini okul yöneticisinden edinir.
3. İYEP'e dâhil olan öğrencilerin bilgilerini inceler. Rehberlik servisine daha önce yönlendirilmiş olup olmadığını araştırır.
4. Öğrenci hakkında bilgi edinmek için sınıf risk haritası ve öğrenci dosya bilgileri gibi kaynaklardan yararlanır.
5. İYEP şubesi/şubelerindeki öğrenciler hakkında sınıf rehber öğretmenlerinden bilgi alır.
6. Öğrencilerin sağlık (işitme/görme/anemi vb.) durumlarına ilişkin veli ve sınıf rehber öğretmeninden bilgi alır. Gerekli olanları İYEP öğretmeni ile paylaşır.
7. Öğrencinin akademik gelişimini etkileyen varsa zorlu yaşam olayları (zorbalık, ihmal edici anne-baba tutumu, göç, afet, anne/baba kaybı, boşanma vb.) hakkında veli ve sınıf rehber öğretmeninden bilgi edinir.
8. Öğrencilerle ilgili test ve test dışı yöntemler (örnek, gözlem, soru sorma gibi) ile okul rehberlik servisine yönlendirilen öğrenci değerlemesini yapar.

9. Sınıf Rehberlik Programı'nda yer alan kazanım ve etkinliklerden İYEP öğrencilerinin ihtiyaçlarına uygun olanları ve uygulanması uzmanlık gerektiren etkinlikleri seçerek İYEP şubesinde uygular.
10. Sınıf Rehberlik Programı'nda yer alan kazanım ve etkinliklerden İYEP öğrencilerinin ihtiyaçlarına yönelik olanların uygulanmasında sınıf rehber öğretmenine rehberlik eder.
11. Ailelere, İYEP'te görevli öğretmene ve İYEP öğrencisinin sınıf rehber öğretmenine müşavirlik hizmeti sunar.
12. Öğrencinin ilgi ve yeteneklerine uygun sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere katılmasını teşvik eder.
13. Rehberlik öğretmeni, öğrencinin ihtiyacına göre bireysel çalışma veya grup çalışması yapar.
14. Öğrenci ile bireysel psikolojik danışma yapılacaksa psikolojik danışma becerilerini kullanır.
15. İhtiyaç duyulduğunda İYEP eğitimi alan öğrenciler ile psiko-eğitim (özsaygı geliştirme, motivasyon, sosyal beceri kazandırma vb.) planlar.
16. İhtiyaç duyulduğunda öğrenciler ile uygun etkinlikler ve yaratıcı drama etkinlikleri yapar.
17. Rehberlik öğretmeni gerekli gördüğü durumlarda RAM'a yönlendirme yapar.
18. Süreç içerisinde öğrenciler için yapılan çalışmalarla ilgili e-Rehberlik Modülü'ne veri girişi yapar.
19. Okul rehberlik öğretmenlerinin tümü İYEP rehberlik çalışmalarını iş birliği içerisinde yürütür.

Sınıf Rehberlik Programı'ndan İYEP'e dâhil olan öğrencilerin hangi kazanıma ihtiyaçları varsa ona uygun etkinlikler seçilerek tekrar uygulanır.

İhtiyaçlar doğrultusunda İYEP Rehberlik Hizmetleri Kılavuzu'nda yer alan velilere yönelik eğitim içeriklerinden yararlanılabilir.

Sınıf Rehber Öğretmeninin Görevleri

Sınıf Rehber Öğretmeni aynı zamanda İYEP'te görevli öğretmen ise aşağıdaki görevleri yapar:

1. Öğrenci ile bilgilendirme görüşmesi bire bir veya İYEP kapsamına alınacak öğrenci grubu ile yapılır. Bu görüşmede öğrencinin anlayacağı bir dil kullanılır. İletişimde yaygın olarak kullanılan hatalardan kaçınılır.
2. MEB Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'ndeki sınıf rehber öğretmenin görevlerini inceler.
3. Öğrenci hakkında e-okul sistemindeki öğrencinin dosya bilgilerini inceler ve gerekli güncellemeleri yapar.

4. Sınıf Risk Haritası'nı inceler.
5. Öğrencilerin sağlık durumlarına (işitme/görme/anemi vb.) ilişkin güncel bilgileri inceler.
6. Öğrenci hakkında daha fazla bilgi almak ve veliyi tanımak için veli görüşmesi yapar. Veliye İYEP süreci, çocuğun motivasyonunu artırabilecek ve başarıyı etkileyen unsurlar gibi konularda bilgi paylaşımında bulunur.
7. Öğrencinin akademik gelişimini etkileyen varsa zorlu yaşam olayları (zorbalık, ihmal edici anne-baba tutumu, göç, afet, anne/baba kaybı, boşanma vb.) hakkında bilgi edinir.
8. Öğrenciyi tanımak adına, kendini rahat ve güvende hissedebileceği ortama yönelik güven verici görüşme yapar.
9. Gözlem yaparak, soru sorarak öğrenci hakkında edindiği bilgilerden hareketle gerektiğinde İYEP şubesindeki öğrenciyi okul rehberlik servisine yönlendirir.
10. Rehber öğretmenle İYEP öğrencisi/öğrencileri hakkında görüşme yapar.
11. Sınıfında İYEP sürecinde kullanılacak Sınıf Rehberlik Programı'ndaki kazanımlara uygun etkinlikleri kullanır.
12. Birbirini tanımayan öğrenciler için tanışma etkinlikleri; tanıyan öğrenciler için ısınma etkinlikleri düzenler.
13. İYEP şubesindeki öğrencileri, süreç hakkındaki duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri için cesaretlendirir.
14. Modül tekrarı durumlarında rehberlik servisi ve İYEP komisyonu ile iş birliği yapar.

İYEP'te görevli öğretmen, öğrencilerin kendi sınıf öğretmeni olmadığı durumda aşağıdaki görevleri yapar:

1. İYEP'te görevli öğretmen, İYEP şubesindeki öğrenciler hakkında sınıf rehber öğretmeninden bilgi alır. Bilgi alma sürecinde risk haritası ve öğrenci dosyası gibi kaynaklardan yararlanır.
2. Öğrenci hakkında daha fazla bilgi almak ve veliyi tanımak için veli görüşmesi yapar. Veliye İYEP süreci, çocuğun motivasyonunu artırabilecek ve başarıyı etkileyen unsurlar gibi konularda bilgi paylaşımında bulunur.
3. Öğrencilerin sağlık (işitme/görme/anemi vb.) durumlarına ilişkin güncel bilgiler hakkında veli ve sınıf rehber öğretmeninden bilgi alır.
4. Öğrencinin akademik gelişimini etkileyen varsa zorlu yaşam olayları (zorbalık, ihmal edici anne-baba tutumu, göç, afet, anne-baba kaybı, boşanma vb.) hakkında veli ve sınıf rehber öğretmeninden bilgi edinir.

5. MEB Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'ndeki sınıf rehber öğretmenin görevlerini yerine getirir.
6. İYEP şubesindeki öğrencilerine İYEP süreci hakkında bilgi verir. Bu görüşmede öğrencinin anlayacağı bir dil kullanılır. İletişimde yaygın olarak kullanılan hatalardan kaçınır.
7. Birbirini tanımayan öğrenciler için tanışma etkinlikleri; tanıyan öğrenciler için ısınma etkinlikleri düzenler.
8. İYEP şubesindeki öğrencileri, süreç hakkındaki duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri için cesaretlendirir.
9. Öğrencilerle ilgili öğretmeninden test ve test dışı (örnek ev ziyareti, gözlem gibi) yollarla edindiği bilgilerden hareketle gerektiğinde İYEP şubesindeki bazı öğrencileri okul rehberlik servisine yönlendirir.
10. Rehberlik öğretmeniyle İYEP öğrencisi/öğrencileri hakkında görüşme yapar.
11. İYEP sürecinde kullanılacak Sınıf Rehberlik Programı'ndaki kazanımlara uygun etkinlikleri kullanır.
12. Modül tekrarı durumlarında rehberlik servisi ve İYEP komisyonu ile iş birliği yapar.

Öğrencilerle İletişim

A. Öğrenci Belirleme Aracı, sınıfta uygulanmadan önce öğrencilere uygun ve olumlu bir dille açıklama yapılır. Açıklama yapılırken “sınav”, “İYEP'e kalmak” ve “not, puan, başarı, başarısızlık” gibi ifadeler kullanmaktan kaçınılmalıdır. Açıklama örneği aşağıda verilmektedir:

“Sevgili çocuklar, artık üçüncü sınıf oldunuz. Şimdiye kadar birlikte Türkçe ve matematik derslerinden pek çok şey öğrendik. Bugün bu öğrendiklerimizle ilgili uygulama yapacağız. Size dağıtacağım kitapçıkta şimdiye kadar öğrendiklerimizle ilgili sorular var. Bunun sonucunda neleri öğrendiğimizi ve neleri geliştirebileceğimizi görmüş olacağız. Hadi başlayalım.”

B. ÖBA sonuçlarına göre İYEP'e dâhil olan öğrenciye süreç hakkında kısa ve net bilgi verilir (Kaç kişi, kaç saat, hangi öğretmenler vb.). Açıklama örneği aşağıda verilmektedir:

“Sevgili öğrencim, geçtiğimiz günlerde bütün arkadaşlarınla birlikte senin de katıldığın Türkçe ve matematik dersleri ile ilgili bir uygulama yapmıştık. Bu uygulama ile senin bazı ihtiyaçlarını belirledik. Bu nedenle seninle daha küçük bir grupta çalışmak istiyoruz. Bu çalışmayı ... arkadaşlarınla birlikte ... öğretmen ile ... gün ve ... saatler arasında planladık. Velinin izni ile çalışmamıza başlayacağız.”

C. İYEP öğretmeni, öğrencilerle ilk çalışmasında İYEP süreci hakkında kısa ve net bilgi verir. Açıklama örneği aşağıda verilmektedir:

“Sevgili Çocuklar, bu sınıfta sizlerin Türkçe-matematik becerilerini daha iyi bir noktaya getireceğiz. Ayrıca küçük bir grup olduğumuz için birbirimizi daha iyi tanıyacağız ve daha çok iletişim kuracağız. Bu nedenle, öğrendiklerimizle ilgili sormak istediğiniz her şeyi sorabilirsiniz. Biz ... günlerinde, ... saatleri arasında beraber olacağız.”

İletişim Dili Kullanımında Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar

1. Öğrencilerin duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesi için cesaretlendirici (öğrencinin kendini ifade etmesi için teşvik edici sözel ve sözel olmayan iletişim) ve olumlu bir dil kullanılır.
2. Her öğrencinin süreci, bireysel farklılıkları göz önüne alınarak değerlendirilir.
3. Çocuğun kişiliğine yönelik bir geri bildirim yerine o gün gösterdiği çabaları vurgulanır. Örneğin, “Harikasın, çok zekisin, çok iyisin.” demek yerine öğrencinin çabasının değerlendirilmesi onu daha çok motive edecektir. “Bugün eldeli toplamayı içeren soruları doğru cevapladın.”, “Bugün güne göre daha kısa sürede daha çok kelime okudun.”, “Okuduğun metnin sorularına doğru cevap verdin.” veya “Bugün çalışma sırasında arkadaşlarınla silgini paylaştın.” gibi ifadeler kullanılabilir.
4. Uygun ve kabul edici öğrenme ortamı oluşturmak için sınıf yönetim becerileri kullanılır. Bu süreçte öğrencinin derse olan ilgisini çekebilmek adına bireysel seçimler yapabilmesi ve öğrencinin özerkliğinin desteklenmesi önemlidir. Örneğin ödev yaparken seçenekler sunmak, öğrencilerin okul yaşamı ile ilgili görüşlerini sorma ve bu görüşleri ciddiye almak gibi.
5. Dikkat çok sınırlı bir kaynaktır. Bu nedenle çocukların sınırlı dikkat süreleri göz önüne alınarak buna uygun sınıf yönetimi becerileri kullanılır. Bu süreçte bazı davranışlardan kaçınılmalıdır. Örneğin, “Öğrencilerin dikkatini çekmek için sık sık “Bu konu önemli, dikkatli dinleyelim.” gibi ifadeleri kullanmak sınırlı olan dikkat kaynağını israf eder.
6. Öğrencilerin zayıf yönlerinden ziyade, güçlü yönlerini ön plana çıkaracak bir dil kullanılır.
7. Her davranışın bir nedeni/amacı vardır. Bu nedenle, öğretmen öğrencilerin davranışlarından çok davranışa neden olan duygu ve düşüncelerini anlamaya odaklanır.
8. Zorlu yaşam olaylarına maruz kalmak akademik başarıyı olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle öğrencilerin iyi gözlenmesi ve gerekli durumlarda rehberlik servisine yönlendirilmesi gerekir.
9. Öğrencilerle iletişimde beden dilini uygun kullanmaya ve çocuğun sözel olmayan iletişim biçimini anlamaya özen gösterilir.

10. Uygun ve kabul edici öğrenme ortamı oluşturmak için sınıf yönetim becerileri kullanılır.
11. İletişim engellerinden kaçınılır . Örneğin; emretmek, alay etmek, azarlamak, tehdit etmek, ahlaki yönden değerlendirme yapmak, utandırmak, tanı koymak, nasihat etmek, çaba ve emeği yok sayarak kısa çözümler sunmak, mantık ile ikna etmeye çalışmak, eleştirmek, yargılamak, kıyaslamak, karşılaştırmak, abartılı ve gerçekçi olmayan sahte umut aşılacak vb.
12. Öğrencinin öğrenmeye yönelik çabasını devam ettirebilmek için iletişim ve iş birliğinden faydalanmak gerekmektedir. Bazı öğrenciler bireysel çalışmayı tercih ederken özellikle küçük yaş grupları akranla çalışmada daha başarılı olabilmektedir. Ancak her öğrenci aynı düzeyde iletişim becerilerine sahip olmadığı gibi nerede, ne zaman, kimden yardım isteyeceğini de bilmeyebilir. Bu konularda zorlanan öğrencilerin iletişim ve iş birliğini sağlayabilme becerileri üzerinde çalışılabilir.
13. Bazı öğrenciler, kendilerine yönelik öz değerlendirme yapamayabilir. Bu da öğrencilerin kendi eksikliklerini görmesine engel olur. Bu bağlamda öğretmenler öğrencilerin, öz değerlendirme becerisini geliştirmek için yapmış oldukları çalışmalar hakkında konuşmalarına fırsat vererek bu becerileri geliştirebilir.
14. Öğrencilerin öğrenme konusunda yaşadıkları güçlüklerle baş etmeleri için gerekli olan kaynaklar paylaşılır.

İYEP'le İlgili Doğru ve Yanlış İfadeler

Yanlış İfadeler	Doğru İfadeler
İYEP Projesi / İYEP Kursu	İlkokullarda Yetiştirme Programı / İYEP eğitimi
ÖBA sınavı	Öğrenci Belirleme Aracı Uygulaması
İYEP'e kaldı.	İYEP'e dâhil oldu. / İYEP'e alındı.
İYEP öğrencisi / İYEP'li öğrenci	İYEP'e katılan, davet edilen / dâhil olan / İYEP eğitimi alan öğrenci
Modülden kaldı.	Modül tekrarı yaptı.
Modülü geçti.	Modülü tamamladı.
ÖDA sınavı	Öğrenci Değerlendirme Aracı Uygulaması

İkinci Bölüm

Sayfa 12-23

Bu bölümde, sınıf rehber öğretmeni ya da rehberlik öğretmenlerinin velilerle yapacakları görüşmelerde ya da velilere yönelik olarak yapılacak seminer, konferans vb. bilgilendirici toplantılarda kullanılabilecek konu başlıkları ve özet içeriklere yer verilmektedir. Bu çerçevede bölüm, okul çalışmalarında ebeveynlerin rolü, çalışma ortamının düzenlenmesini içermektedir. Çalışma ortamının düzenlenmesini bilişim teknolojilerinin doğru kullanımı, öz denetim ve zaman yönetimi konuları izlemektedir. Daha sonra, okul faaliyetlerini desteklemek, öğrencinin gelişimsel özelliklerini takip etmek, okula devamın önemi ve okul bağlılığının artırılması konularına yer verilmiştir. İkinci bölüm, ailede etkili iletişim, ana baba tutumları, etkili anne-baba davranışları sağlıklı iletişimin unsurları, aile çocuk ilişkilerinde anne-babalara düşen görevler ile sona ermektedir.

Okul Çalışmalarında Ebeveynlerin Rolü

Öğrencinin eğitim sürecinde başarıya ulaşmasında çeşitli faktörler etkilidir. Bunlar arasında öğretmen, okul personeli, aile ve genel olarak çevre sayılabilir. Çocuklarımızın sosyo-duygusal, akademik ve kariyer gelişimini sağlamak okulların ve ailelerin ortak amacıdır. Okul ya da ailenin bu amacı tek başına gerçekleştirmesi zordur. Bu süreçte iş birliği önemlidir. Araştırmalar göstermektedir ki öğrenci başarısı için okul-aile-öğrenci iş birliği gereklidir ve bunlar arasında etkili bir iletişim sağlanmalıdır. Anne ve babaların çocuklarının eğitim sürecine destek olmaları, çocukların ve öğretmenlerin okul faaliyetlerine yardımcı olmaktadır. Karşılıklı sosyalleşme süreci adı verilen aşamada ebeveynler çocukları etkilediği gibi, çocukların da ebeveynleri etkilediği vurgulanmaktadır. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma sürecinde önce kendilerini tanımaları ve eğitmeleri beklenir. Kendini tanıyan ve eğitebilen ebeveynler çocuklarıyla da iyi iletişim kurabilirler. Bu açıdan okul çalışmalarında ebeveynlerin rolü oldukça önemli olup İYEP sürecine aktif katılımları beklenmektedir.

Çalışma Ortamının Düzenlemesi ve Uygun Çalışma Ortamı

Okul dışı öğrenme ortamı kavramı; okul sınırları dışında yer alan çeşitli yaşam alanlarından sanal ortamlara kadar birçok alanı kapsamaktadır. Okul dışı öğrenme ortamlarında gerçekleştirilen etkinlikler, her öğrencinin kendi hızında bilgi edinmesine yardımcı olmakta, öğrenmeyi cesaretlendirmekte ve okuldaki eğitimi desteklemektedir. Okul başarısına olumlu etkisi olan en önemli okul dışı öğrenme ortamı evdir. Bu yüzden evdeki çalışma ortamının düzeni ve koşulları okuldaki öğrenme faaliyetlerini doğrudan etkileyebilmektedir.

Çalışmaya kolay başlanabilmesi, zihnin dağılmaması, zaman kaybının önlenmesi, çalışmanın sağlıklı sürdürülebilmesi için mümkünse çalışma odası düzenlenmelidir. Öğrencinin bireysel farklılıklarına göre çalışma ortamının ayarlanması yararlı olur. Ortamda bulunacak ders araç-gereçleri, ortamın ısı, ışık ve ses açısından özellikleri bazı öğrencilerde yaratıcılığı beslerken, diğerlerinde bu etkiyi oluşturamayabilir. Hatta fazla uyarıcı çocuğun kısa süreli belleğini meşgul ederek çalıştığı dersleri daha az anlamasına, ders çalışma iradesinin zayıflamasına yol açabilir. Bazı çocuklar sıcaktan hiç hoşlanmaz. Bazıları loş ışıkta verimli çalışamaz, hep cam kenarına, aydınlığa kaçar. Onların bu çalışma şekillerine saygı duyulması gerekir. Bazı çocuklar kendine uygun olan çalışma ortamını deneme-yanılma yoluyla bulur. Çalışma davranışını anlamak ve geliştirmek için onları anlamalıyız. Bunun için de onları dinlemek, duygusal destek olmak, çalışma ortamı hazırlarken onlarla birlikte karar verip onaylarıyla bir ortam oluşturmak gerekir.

Bilişim Teknolojilerinin Doğru Kullanımı

Bilişim teknolojisindeki gelişmelerle birlikte insanların günlük yaşamını kolaylaştıran araçlar ortaya çıkmıştır. Ancak bu araçların günlük yaşamı kolaylaştırmasının yanında denetimsiz bir şekilde kullanılması birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda özellikle okul çağındaki çocuklarda yaygınlaşan sorun aşırı ve denetimsiz bilgisayar, tablet, cep telefonu ve internet kullanımınıdır. Bu tür problemler internet kullanımı çocukların okul başarılarının düşmesine ve sosyal ilişkilerinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Baker ve Kavşut, 2007).

Okul çağı çocuklarının bilgi ve iletişim teknolojilerini (bilgisayar, tablet, cep telefonu ve internet) denetimsiz ve bilinçsiz kullanımları fizyolojik, psikolojik ve sosyal sorunlara neden olabilir (Kuzu, 2011). Erken yaşlardan itibaren teknolojik araçlar ile tanışan çocuklar, gelişim dönemlerine uygun olmayan üç boyutlu ve hareketli uyaranlara maruz kalırlar. Bu olumsuz durum sonucunda okul döneminde uyaran eksikliği problemleri, dikkat dağınıklığı, odaklanma gibi akademik sorunlar yaşayabilmektedirler (İnternetin Bilinçli Kullanımı ve Teknoloji Bağımlılığı Çalıştayı Raporu, 2014).

İnternet ve bilgisayar kullanım süresi gelişim dönemine, kullanıcının bireysel özelliklerine göre farklılık gösterir. Okul öncesi yaş grubunun günde 30 dakika teknolojiyi kullanması yeterlidir. İlkokul öğrencilerinin ise günde 45 dakika kullanması uygun olacaktır. Ortaokul öğrencilerinde bu süre günde 1 saate çıkabilir. Öğrenci lise döneminde ise teknolojiye ayrılan vakit 2 saat olabilir (<https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/teknoloji-bagimliliği>).

Bilgisayar, tablet, cep telefonu gibi teknolojik araçların anne-babanın takip edebilecekleri ortak kullanım alanında olması denetim açısından yararlı olabilir. Bu sürecin daha kontrollü ve sağlıklı olabilmesi için ebeveyn kontrol programlarından faydalanılabilir. Ailelerin teknolojik araçları çocukların boş vakitleri değerlendirme veya çocukları oyalama aracı olarak kullanmaları, davranış değişikliği oluşturmak için ödül olarak sunmaları olumsuz bir durum teşkil edebilir. Çocuğun günlük yaşantısında alternatif faaliyetler üretilerek birlikte zaman geçirmeye özen gösterilerek bilgisayar ve internette geçirilen süre azaltılabilir. Aileleler de teknolojik cihazlarla gereğinden fazla vakit geçirmeyerek çocuğa olumlu örnek olmalıdır.

Öz Denetim ve Zaman Yönetimi

Sorumluluk, bir bireyin günlük hayatında karşılaştığı problemlerin çözümüne uygun olan seçimler yapabilmesi ve çözümler için sağlıklı kararlar almasını sağlayan bilgi beceri ve düşüncelerin bileşimidir (Şahan ve Şahin, 2011). Sorumluluk bilinci ilk olarak ailede kazandırılır ve çocuğun diğer sosyal ortamlara girmesi ile aile, okul ve arkadaş üçlünün etkisiyle gelişmeye devam eder. Ailede çocuğa sorumluluk kazandıracak ortamlar hazırlanarak karar verme, seçim yapma gibi becerilerin de gelişmesi desteklenir (Cüceloğlu, 2002). Örneğin bir aile, çocuğuna okulla ilgili bir sorumluluk kazandırmak istediğinde ders programına uygun olarak okul çantasını hazırlaması, ödevlerini zamanında kendi başına yapması, ihtiyaç duyduğunda yardım istemesi ve ev işlerinde yaşına uygun sorumluluklar alması gibi konularda onu teşvik edebilir.

Zaman Yönetimi

Verimli ders çalışma becerilerinin bir boyutunu da zaman yönetimi oluşturmaktadır. Zaman yönetimi, amaçlara ulaşmak için önemli bir kaynak olan zamanı etkili bir şekilde kullanabilme çabası olarak tanımlanmaktadır. Zamanın etkili bir şekilde yönetilebilmesi için, ihtiyaçların belirlenmesi, bu ihtiyaçları karşılayabilmek için gerekli olan hedeflerin oluşturulması, öncelikli işlerin belirlenmesi, zamanın bu önceliklere göre planlanması ve bu süreçte ortaya çıkabilecek problemlere karşı hazırlıklı olunması gerekmektedir.

Zaman yönetiminin öğrencilere kazandırılmasında ailenin rolü büyüktür. Çünkü çocuklar, zamanlarını nasıl kontrol edeceklerini tam olarak bilemediklerinden neyi, ne zaman yapacakları konusunda ailelerin destek ve yönlendirmelerine ihtiyaç duyarlar. Buldukları gelişim dönemi daha fazla dıştan denetimli olmalarına imkân verdiği için anne-babaların bilinçli yönlendirmeleri daha etkindir. Bu sebeple anne-babaların da zamanlarını etkili ve verimli kullanmaları konusunda çocuklarına model olması sağlanabilir. Zamanı iyi kullanarak yönetmek öğrencilerin okula ve eve dair sorumluluklarını yerine getirmelerinde oldukça önemlidir. Çocuğun okuldan geldikten sonra dinlenmesi, derslerini tekrar etmesi, ödev yapması ve eğlenceli bulunduğu uğraşlarını (oyun oynama, kitap okuma vb.) ne zaman, ne kadar süreyle yapacağını belirlenmiş olması faydalı olacaktır.

Zaman yönetimi sadece ders ve ödev planlamasıyla ilgili değil, çocuğun bütün günlük rutinlerinin (uyku saati, yemek saatleri, oyun ve dinlenme saatleri vb.) ve okul faaliyetlerinin planlanmasını kapsar. Ancak okulla ilgili çalışmaların ön planda olduğu düşünüldüğünde aşağıdaki öneriler etkili olabilir:

- Günlük, haftalık ve aylık planları çocukla birlikte onun ihtiyaç ve özelliklerine uygun olarak yapın.
- Okuldan geldikten sonra günlük yaşam akışı düşünülerek çocuğunuza ders çalışmak için en uygun saati belirleyin.
- Ders çalışma zamanında ders çalışma ortamında olmasına dikkat edin ve ihtiyacı olan malzemeleri önceden hazırladığından emin olun.
- İçinde bulunduğu gelişimsel dönemi göz önünde bulundurarak dikkatinin dağıldığı dönemlerde kısa bir mola vermesini, sonra devam etmesini sağlayın.
- Oyun ve etkinlik saati oluşturun.

Ebeveyn Katılımı

İyi anne-baba olmak zaman ve çaba ister. Ebeveyn katılımı, anne-babanın öğrencinin eğitim yaşamına olumlu bir şekilde ve etkin olarak katılması, öğrencinin eğitim yaşamında yer alması, ebeveynin becerilerini ortaya koyma sürecidir (Hoover-Dempsey ve Sandler, 1995). Ebeveyn katılımı genel olarak üç alt başlıkta incelenmektedir: Ev temelli katılım, okul temelli katılım ve iş birliği temelli katılımıdır.

1. **Ev temelli katılım:** Ev temelli katılım ebeveyn ile öğrenci arasında okul dışında gerçekleşen etkileşimlerdir. Genel olarak, ev ödevlerine yardım etme, ödevleri kontrol etme ve eğitim sürecini takip etme gibi ebeveyn davranışları ev temelli katılım örnekleridir.
2. **Okul temelli katılım:** Okul temelli katılım, öğrenci odaklı biçimde ebeveynin okul içi etkinlikleridir. Ebeveynin okuldaki eğitimsel etkinliklere çocuğu ile birlikte katılımı ile ilgili davranışlardan oluşur. Okul çalışmalarına gönüllü olarak katılma, okulun düzenlediği sosyal etkinliklere katılma, sınıf içi etkinliklerde görev alma ve müsamerelere katılma gibi davranışlar okul temelli katılım örnekleridir.

- 3. İş birliği temelli katılım:** İş birliği temelli katılım, ebeveynin, öğretmen ve okul personeli ile öğrencinin gelişimine yönelik etkileşimleridir. Etkinlikler konusunda öğretmenle konuşmak, problemlerle ilgili konuşmak ve bilgi edinmek üzere okul yönetimi ile görüşmek gibi etkinlikler iş birliği temelli katılım örnekleridir (Hoover-Dempsey ve Sandler, 2005; Kaya, 2011).

Gelişimsel Özelliklerini Takip Etme

Çocukların başta yaşamı devam ettirme olmak üzere çeşitli ihtiyaçları vardır. Öğrencilerin; eğlenme, özerk olma, bir sınıfa/gruba/aileye ait olma-sevgi, tanınma, kendini ifade etme, güç vb. ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlara duyarlı olmak önemlidir.

Çocuğun gelişim özellikleri kendine özgüdür. Diğer çocuklarla karşılaştırma yapılmamalıdır. Her öğrenci, başkalarına benzeyen birtakım özelliklere sahip olduğu gibi, benzemeyen birtakım özelliklere de sahiptir. Bireysel farklılıkların kökeninde, hem kalıtım hem de çevrenin etkilerini görmek mümkündür. Bu durum, fiziksel, bilişsel ve sosyo-duygusal gelişim için de geçerlidir.

A. Fiziksel Gelişim

İlkokul öğrencilerinin fiziksel gelişim özelliklerinin çevre ve aile tarafından desteklenmesi sağlıklı gelişimi sağlayabilir. Anne-babalar çocuk ile oyunlar oynayarak ve spor yaparak onlara destekte bulunabilirler. Çevre imkânları fiziksel gelişim açısından kullanılabilir. Çocuğun sportif ve kültürel faaliyetlere katılımı desteklenmelidir.

B. Bilişsel Gelişim

Bu yaştaki çocuklar somut işlemler döneminde yer alırlar. Somut işlemler döneminde bulunan çocukların bilişsel özelliklerini taşırlar. Özellikle bilişsel faaliyetler açısından hızlı bir gelişim söz konusudur. Soyut kavram ve ifadeleri anlamakta zorlanırlar. Bu dönemde çocukların kelime hazinelerinin geliştirilmesi önemli olduğundan kitap okuma alışkanlığının desteklenmesi büyük önem arz eder. Satranç, mangala, dama, beş taş, resim eşleştirme-farkı bulma, mandala vb. çalışmalar örnek olarak yapılabilir.

C. Duygusal ve Sosyal Gelişim

Çocukların duygularını ifade etmesi, algılaması, tanımlaması iyi olma hâlini güçlendirir. Çocuklar gelişim dönemleri düşünüldüğünde duyguları anlama, ifade etme ve tanıma gibi becerileri ebeveynleri ile kurdukları etkileşim sonucunda öğrenirler. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarının duygusal olarak gelişimini desteklemesi gerekmektedir. Bu amaçla ebeveynler, çocukların duygularını ifade etmeleri amacıyla onlara model olabilirler. Hem gündelik yaşamda hem de çocukları ile kurdukları iletişimde anne-babalar hissettikleri duyguyu çocukları ile paylaşabilirler. Bu sayede çocukların duygu dağarcıkları gelişir ve sosyo-duygusal gelişimlerine olumlu katkı sağlanır.

Okula Devamın Önemi ve Okul Bağlılığının Arttırılması

Öğrencilerin okul devamsızlığı bireyden, aileden, okuldan ve sosyal çevreden kaynaklı olabilmektedir. Örneğin aile yaşantısındaki aksaklıklar, kötü hava koşulları ve ulaşım sıkıntıları, sağlık problemleri gibi durumlar okul devamsızlığına neden olabilir (Teasley, 2004). Bunun yanında arkadaş ortamı, ders başarısının düşük olması vb. faktörler de çocuğun devamsızlığını tetiklemektedir (Kinder, Wakefield ve Wilkin, 1995). Aileden kaynaklanan devamsızlık nedenleri en çok karşılaşılan nedenler arasındadır (Balantekin ve Kartal, 2016).

Anne-babaların çocuklara yönelik aşırı derecede kontrol etme tutumu ya da aşırı ilgisiz davranması öğrencilerin devamsızlık yapmalarına neden olabilmektedir. Anne-babası ilgisiz çocuklar devamsızlık yaparak ilgi çekmeye çalışabilir. Aileler tarafından okula gitme konusunda aşırı baskı yapılması, ailelerin çocuklarını sabahları uyandırma konusundaki ilgisizlikleri devamsızlık yapılmasına önemli ölçüde sebebiyet verebilir. Bununla birlikte anne-babaların eğitime gereken önemi vermemesi, okulla ilgili iş birliğinin olmaması, ailede şiddet, kötü muamele ve geçimsizlik devamsızlık nedenleri arasında gösterilebilir.

Okula Devamın Önemi ve Okul Bağlılığının Arttırılmasına Yönelik Öneriler

- Anne-babalar, devamsızlıklara ilişkin görev ve sorumluluklar konusunda bilgi vermek amacıyla yapılan toplantılara ve davetlere katılım sağlamalıdır.
- Çocuğun devamsızlık nedenleri çocuk ile bire bir iletişim kurularak tespit edilmeli ve çözüm için okul ile iş birliği yapılmalıdır.
- Devamsızlık ile ilgili sorunlar anne-baba kaynaklı ise rehberlik servisinin aile ile iletişim kurması sağlanmalı ve ilgili kamu kuruluşlarına yönlendirilmelidir.
- Anne-babalar çocuğun uyku düzenini oluşturarak sabahları okula yetişme konusunda destek sağlamalıdır.
- Anne-babalar çocuğu okula gitmeye teşvik edecek masal, hikâye ve oyunlardan yararlanabilir.
- Anne ve babaların okula devamı konusunda çocuğun isteğine bırakılmaksızın (sağlık problemleri vb. hariç) kararlı ve tutarlı bir tutum sergilenmesi önemlidir (Erbaş, 2015).

Öğrencinin ve Velinin Desteklenmesi Konusunda Çevresel İmkânların Araştırılması

- Öğretmenler, çocukların gezi, gözlem, konferans gibi etkinliklere katılmalarını sağlayabilir.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından açılan etkinliklere, kurslara, sportif faaliyetlere öğrenciler yönlendirilebilir.
- Devlet kurumlarının açmış olduğu hobi ve ders destek faaliyetlerine katılmaları sağlanabilir.
- Devlet kurumlarının sosyal ve maddi desteklerinden yararlanmak için muhtarlara ve valiliklere başvurulabilir.

BİR VELİ OLARAK

Ailede Etkili İletişim

Aile içi iletişim süreci ve iletişimin sonucu önemlidir. İyi bir iletişim açıktır, tamamlanmıştır ve taraflar kendilerini olduğu gibi ortaya koymuşlardır. Aile içi iletişim anne-baba ve çocuk arasında birbirleriyle etkileşimli olarak duygu, düşünce ve davranışların ortaya konmasıdır. Bu iletişimin ailede sağlıklı ilişkilerin oluşması için gerekli olduğu bilinmektedir. Ancak kurulan iletişimde yaşanan problemler anne-baba ve çocuğun birbirlerini anlayamamalarına ve iletişimde sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu nedenle aile üyeleri arasındaki iletişimin sürekli olarak geliştirilmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

Anne-Baba Tutumları

Çocuğun gelişiminde kalıttan sonra etkili olan unsur çevredir. Çevre deyince de akla ilk gelen, aile olmaktadır. Aile içinde de etkili olan anne-baba tutumlarıdır. Anne-babanın çocuğa yaklaşım biçimi, uyguladığı disiplin tarzı çocuğun kişiliğini ve diğer bireysel özelliklerini biçimlendirmektedir. Aynı zamanda bu tutumlar öğrencilerin okuldaki başarılarını da etkilemektedir. Diana Baumrind'e göre anne-baba tutumları dört grup hâlinde ele alınmaktadır. Araştırmalar, bu tutumların öğrencilerin başarıları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Demokratik anne-baba: Bu tür anne-baba çocuklarını bağımsız olmaya teşvik eder ama yine de eylemlerine sınırlar ve kontroller getirirler. Kural koyarlar ama kuralların mantığını açıklarlar ve eleştirileri dinlerler. Sevgilerini hissettirirler ve çocukla iletişim kurarlar.

Otoriter anne-baba: Bu tür ana babalar çocuklarını kontrol ederler ancak onları dinlemezler, çocuklarıyla daha az ilgilenirler, bazen soğuk ve katı olurlar. Ceza ve emirleri oldukça siktir. Bu tür anne-babaların çocukları sınıfta genellikle düşük başarı gösterirler.

Hoşgörülü anne-baba: Bu tür anne-babalar çocuklarıyla yakından ilgilenir ancak onlardan pek bir şey istemezler, kural koymazlar, cezalandırmadan kaçınırlar. Genellikle tutarsız ve güvensizdirler. Bu tür anne-babaların çocukları da kendilerine güvenmez ve mutsuz olma eğilimindedirler.

İhmalkâr anne-baba: Bu tür anne-babalar, çocuklarının yaşamıyla son derece ilgisizdirler. Anne-babaları ihmalkâr olan çocuklar, anne-babalarının yaşamlarının diğer yönlerinin kendilerinden daha önemli olduğu duygusu geliştirirler. Bu çocuklar sosyal olarak yetersiz olma eğilimindedirler. Düşük özsaygıya sahiptirler.

Etkili Anne-Baba Davranışları

Etkili anne-baba davranışları genel olarak ele alındığında şu özellikler ortaya çıkmaktadır:

Örnek olmak: Çocuklar etrafında yaşayan tüm yetişkinlerin davranışlarını izler ve onları örnek alırlar. Çocuklar anne-babalarının söylediklerinden çok, yaptıklarına dikkat etmektedirler (Forkea & diğ., 2018). Çocuktan bir davranışı yapmasını istiyorsak öncelikli olarak bu davranışı ebeveynlerin sergilemesi gerekmektedir. Örneğin sürekli televizyon izleyen babanın çocuğundan sürekli kitap okumasını istemesi.

Tutarlı ve kararlı olmak: Çocuklar, anne ve babalarının kendilerine yönelik davranışlarını hem birbirleriyle hem de önceki davranışları ile sürekli karşılaştırırlar. Anne-babaların arasında oluşan tutarsız davranışlar çocuklarda kafa karışıklığına neden olabilmektedir. Bugün çocuğun yaptığı bir davranış uygun görülüyorsa bu davranış ile ilgili düşüncelerin diğer günlerde de aynı olması önemlidir. Ebeveynlerin ve çocuğun bakımından sorumlu olan bireylerin bu konuda benzer tutum sergilemesi, örneğin çocuğun yemekten önce çikolata yemesine müsaade edilmiyorsa bu konuda herkesin ortak hareket etmesi gerekir. Ayrıca çocuklar ile ilgili konularda alınan kararlarda tutarlı olmak kadar kararlı olmak da önemlidir. Çünkü çocuklar hoşlarına gitmeyen durumlardan kurtulmak için ısrar edebilir ya da sorun çıkarabilirler. Bu konuda ebeveynler kararlı ve tutarlı olabillerse çocuklarda istedik davranışlar da geliştirilebilir.

Dürüst olmak: Ebeveynler çocuğa dürüst davrandığı sürece çocuk ailesine güvenecektir ve bu tutum çocuğun olumlu yönde davranış geliştirmesine yardım edecektir. Ebeveynler dürüst davranarak çocuğa uygun rol model olmalıdır. Böylece çocuk, sonucu ne olursa olsun doğruyu söylemenin iletişimde etkili ve önemli olduğu konusunda beceri geliştirebilir. Kendisi de günlük yaşamda iletişim kurarken ve kendini ifade ederken dürüst davranışlar sergiler.

Başka çocuklarla karşılaştırmamak: Çocuklar birbirlerinden farklı özelliklere sahiptir. Ailelerden beklenen, çocuklarının gelişim özelliklerinin farkında olmaları ve buna uygun davranışlarıdır. Bazen anne-babalar kendi çocuklarının sahip olduğu özellikleri görmezden gelerek kendi düşüncelerinde ideal bir çocuk profili oluşturabilmektedir. Bu nedenle de çocuklarını sürekli diğer çocuklarla kıyaslarlar. Çocuğun memnun kalınmayan ya da eksik görülen özellikleri sürekli konuşulduğunda çocukta yetersizlik duygusu oluşabilir. Yetersizlik duygusunu yaşayan çocuk, anne-babasını memnun edebilmek için kendi istediğinden çok, onların istediği davranışları yerine getirmeye çalışacaktır. Ailenin isteğini yerine getiremedikçe ve başarısız oldukça kendine olan güvenini kaybedecektir. Yetersiz olduğu durumlar dile getirildikçe, eksiklikleri ile yüzleştirildikçe çocuk hem anne-babasına hem de kıyaslandığı kişilere karşı öfke, kızgınlık gibi duygular yaşayacaktır. Bu duyguları yaşayan çocuk içine kapanma, öfke patlaması, saldırgan ve karşıt gelme gibi davranışlar sergileyerek aile içi iletişim çatışmaları yaşayabilir. Anne-babadan beklenen, çocuğun özelliklerini tanıyarak gelişim sürecini takip etmektir.

Sorumluluklar vermek: Ebeveynlerin önemli görevlerinden biri de çocuğun geleceğe hazırlanmasına yardımcı olmaktır. Çocuklara hayatlarının her

döneminde karşılaşılabilecek durumlar ile baş edebilmeleri için sorumluluk bilincinin kazandırılması gerekmektedir. Çocuklardan yapabileceği görevler istenmelidir. Yani çocuğun içinde bulunduğu gelişim düzeyine ve yaşına göre sorumluluklar verilmelidir (Ünlü, 2019). 8-9 yaşındaki bir çocuk elbiselerini katlayabilir, yatağını toplayabilir, ödevlerini kendisi yapabilir ya da gerektiğinde yardım isteyebilir. Çocuklara yaşına uygun olmayan sorumluluklar verilmemelidir. Çünkü çocuklar verilen görev ve sorumlulukları yerine getiremediklerinde yetersizlik duygusu yaşayarak özgüvenlerini kaybedebilirler. Aile içinde kuralların oluşturulması çocuklara sorumluluk bilincinin kazandırılmasına yardımcı olur. Sorumluluk bilinci, çocukların akademik başarılarına olumlu etki sağlar. Sorumluluğun kalıcı bir davranış hâline dönüşebilmesi için ailenin sabırlı olması gerekmektedir.

Saygı duymak: Çocuklara duyulan saygı onlara değer verildiğinin göstergesidir. Aileler, çocuklarına karşı duyduğu saygıyı onları koşulsuz kabul ederek ve etkili biçimde dinleyerek gösterirler. Anne-babaların çocuklarına koşullu sevgi göstermeleri, çocukların kendilerinin değersiz hissetmelerine neden olur (Göker, 2017). “Başarılı olduğun sürece seni severim, benim dediklerimi yaptığın sürece sana değer veririm.” gibi mesaj içeren söylem ve davranışlar çocukların özgüvenlerinin örselenmesine neden olabilir. Oysa çocukların ilgilendikleri konularla ilgilenmek, onlara vakit ayırmak, onların sorunlarının çözümüne yardımcı olmak, çocukları oldukları gibi kabul etmek çocukların kendilerini değerli görmelerini, kendilerine saygı duymalarını sağlayabilir.

Sağlıklı İletişimin Unsurları

İletişimin temel unsuru “dinlemek”tir. Çocukların her yaş döneminde dinlenilmeye ihtiyaçları vardır. Bu nedenle anne-babaların aile içi iletişimde en çok dikkat etmeleri gereken unsur dinlemektir. Çocuk ile konuşurken aynı göz hizasına inerek göz teması kurmak, başka bir şey ile ilgilenmeden tüm dikkati çocuğa ve çocuğun anlattıklarına vermek etkin dinlemenin özelliklerindedir. Dinlediğinizi ona hissettirin. Anlattığı konularda geçen duyguyu yüz ifadeleriniz ile fark ettirin. Çocuklar dinlenilmediklerini hissettiklerinde konuşmayı devam ettirmezler. Kendilerini değersiz hissederler.

Çocukların ebeveynleri tarafından anlaşılılmaları yaygın bir iletişim problemidir. Anne ve babaların çocuklarıyla iletişim kurarken olaylara çocukların bakış açısıyla bakabilmeleri, onları anlamalarına yardımcı olacaktır. “Empatik bakış açısı” iletişimin temel unsurlarındandır. Sadece çocukların gözüyle bakıp düşünmek değil, onlara anlaşıldıklarının da ifade edilmesi gerekmektedir. Bu sayede eğer yanlış anlaşılmış ise çocuğa bunu düzeltme şansı da vermiş olunur. Burada en temel amaç, doğru anlamaya çalışmak ve bunu onun doğru anlayacağı şekilde ifade etmektir (Balci & Yılmaz, 2000; Howe, 2017; Höl, 2017).

Çocukların kendini doğru ve yeterli ifade edebilmeleri için yönelttiğimiz soruların şekli önemlidir. Evet-hayır gibi kısa cevabı olan kapalı uçlu sorular yerine “açık uçlu soru” kalıpları kullanılarak iletişimi şekillendirmeliyiz. Örneğin “Bugün derste öğretmen sana soru sordu mu?” yerine “Bugün okulda neler yaptın?” tarzı soruların sorulması çocuğun konuşmasına ve kendini ifade etmesine imkân sağlayacaktır. Bunun yanında eklemek istediği, söylemek istediği bir konu da var ise bundan da bahsetmesine yardımcı olacaktır (Balci ve Yılmaz, 2000; Güler ve diğ. 2016).

Ailelerin çocukları ile iletişim kurarlarken yaşadıkları en önemli sorunlardan biri de çocuklarda uygun olmayan davranışların dile getirilmesidir. Çocukların uygun ve olumlu davranışları hakkında konuşurken zorlanmayan aileler, iş çocukların uygun olmayan davranışlarına geldiğinde zorlandıkları görülmektedir. Bu nedenle çocuklarda istenmeyen davranışlara yönelik olarak konuşulurken kişiliklerini eleştirmektense sadece uygun olmayan davranışı hakkında konuşmak daha etkili olmaktadır. Uygun olmayan davranışın ebeveynleri nasıl etkilediği ve ebeveynlerin neler hissetmelerine yol açtığı çocuğa açıklanmalıdır.

Çocuklar ile iletişim kurarken kullanılan dil önemlidir. Kullanılan dilin anlaşılır, basit ve sade olması çocukların ebeveynlerini daha iyi anlamasını sağlayacaktır. Ebeveynler çoğu zaman kızdığı, üzüldüğü olayları çocuklara ifade etmeden onların anlamasını beklemektedir. Çocuk istenmeyen bir davranış yaptığında ebeveynlerin bunu konuşmayıp sessiz kalması sonucunda çocuk bunun hatalı bir davranış olduğunu düşünmeyebilir. Bu durum iletişimi olumsuz etkileyebilir.

Çocuklar ile Zaman Geçirmek

Çocuklarımıza zaman ayırmak, onunla ilgilenmek, derslerine yardımcı olmak, sorunlarını dinlemek vb. ebeveynlerin en önemli görevlerindedir. Çocuklar ile birlikte yemek yapmak, parka gitmek, sofrayı hazırlamak ve oyun oynamak gibi etkinlikler onlara verilen değer bir göstergesidir. Çocuğuna vakit ayıran, çocuğuyla ilgilenen bir anne-babanın varlığı, çocuğun daha değerli hissetmesine ve özsaygısının artmasına yardımcı olacaktır.

Çocuk ile geçirilen zamanın süresinin uzunluğundan çok çocuğa ayrılan zamanın kalitesi önemlidir. Çocuklarla birlikte zaman geçirilirken başka şeyler ile ilgilenmeyi bırakıp tüm dikkatin çocuğa verilmesi önemlidir. Çocuklar aileleri ile geçirdikleri süre içinde kendilerini daha iyi tanıyabilecekler, potansiyellerinin farkına varacaklardır. Aileler de çocukları ile birlikte vakit geçirdikleri sürece çocuklarını daha iyi tanıyacaklar ve onlara daha fazla yardımcı olabileceklerdir.

Aile Çocuk İlişkilerinde Anne-Babalara Düşen Görevler

Çocuk ilk iletişim becerilerini anne ve babasından öğrenmektedir. Anne-baba hem kendi aralarında hem de çocuklar ile kurdukları iletişim şekliyle çocuklarına “model olmak” tadırlar. Anne-babalar karşılaştıkları bir problem karşısında göstermiş olduğu tepki ile çocuklarının benzer durumda nasıl tepki vereceklerini etkilerler.

Aile içi iletişim anne, baba ve çocuk arasındaki etkileşimlerin bütünüdür. Çocuk bu iletişim sürecinde bir birey olduğunu fark etmelidir. Ebeveynlerin aileyi ilgilendiren konularda çocuğun düşüncelerini ifade etmesine imkân vermesi çocuğun kendini birey olarak hissetmesini sağlayacaktır.

Çocuklar yaşamları boyunca beklenmedik birçok problem ile karşılaşacaklardır. Bu problemler ile nasıl baş edebileceklerini ilk olarak aile içindeki deneyimleri ile öğrenmektedirler. Bu nedenle ebeveynler, çocuğun kendi kendine çözebileceği problemler karşısında hemen desteklemeden çocuğun çözmesine fırsat vermelidirler. Bu sayede çocuklar edindikleri deneyimler ile daha sonra karşılaşabilecekleri problemler ile daha etkili bir şekilde baş edebileceklerdir.

Çocuklar ile iletişim kurarken çocuğu yargılamadan, eleştirmeden, suçlamadan etkili bir şekilde dinlemek gerekmektedir. Bu sayede çocuk anlatmak isteyeceği keyifli ya da problemlili bir konuyu rahatça anlatabilecektir. Çocuğun yaşadığı sorunlar, olaylar ve sıkıntılardan haberdar olarak çocuklara daha etkili bir biçimde yardımcı olunabilecektir.

Aile içinde okula yönelik olumlu bir bakış ve algı oluşturulmalıdır. Anne ve baba arasında okula ve öğretmenlere yönelik konuşmaların olumlu ifadeler içermesi, çocuğun yanında bunlara ilişkin olumsuz ifadelerin kullanılmaması önemlidir. Bu sayede çocuk kendini okuluna ait hissederek okuldaki çalışmalarını sahiplenecektir (Özel ve Zelyurt, 2016). Çocuğun okul ve dersleri ile ilgili konularda gösterdiği çabaların övülmesi ve gerçekli olumlu beklentiler oluşturulması, çocuğun özgüvenini ve çalışma motivasyonunu artırabilir.

Çocuklarda Olumlu Davranışlarının Gelişmesi İçin Sınır Koyma

Çocuklara istendik davranışların kazandırılmasında anne-baba tutumları, disiplin anlayışı, kurallar önemlidir. Sınırları anne ve babalar tarafından belirlenen, net ve güvenli ortamlar çocuğun gelişimini olumlu desteklemektedir. Bu sayede çocuk neyi, ne kadar yapabileceğini daha net görecektir ve ona göre hareket edebilecektir. Her ne kadar çocuklar kurallardan hoşlanmasalar da bir yandan da kurallara ihtiyaç duymaktadırlar. Kuralların neden gerekli olduğu ve hayatına hangi açıdan destek olacağı önceden çocuk ile paylaşılmalıdır. Bu kurallar ve beklentiler çocuğun anlayabileceği, yaşına uygun şekilde olmalıdır. Çocuklar ilk başlarda kuralları kabul etmek, sınırlandırılmak istemeyeceklerdir. Bu konular ilk konuşulmaya başladığında çocuk direnç gösterebilir. Çocuklar alınan kararlar, istenen davranışlar konusunda bir süre ebeveynleri gözlemleyecek ve test edeceklerdir. Davranışlarına aile bireyleri tarafından sürekli aynı kararlı ve tutarlı bir biçimde tepki verilmesi çocukların neleri yapabilecekleri ni, neleri yapamayacaklarını öğrenmelerine de yardımcı olacaktır. Çocukların kuralları içselleştirmesi bir süreç olduğundan ailelerin en çok ihtiyaç duyacakları şey sabır olacaktır.

EK-1: ÖBA SONUÇLARININ VELİLER İLE PAYLAŞILMAŞI

(Veli ile birebir yapılacak görüşmeye ilişkin metin önerisi)

Hepimizin ortak amacı öğrencilerimizin geleceğe daha iyi hazırlanmasını sağlamaktır. Sizin de burada bulunmanız çocuğunuza vermiş olduğunuz değerlerin bir göstergesidir.

Öğrencilerimizin akademik, sosyal-duygusal ve kariyer gelişimlerini sürekli takip ediyoruz ve onların geleceğin yetişkinleri olmaları için elimizden geleni yapıyoruz. Bizim amacımız tüm çocuklarımıza temel becerileri kazandırarak onların geleceğin yetişkinleri olmalarını sağlamaktır.

Bildiğiniz gibi her insanın kendine özgü özellikleri, mizacı ve geliştirilebilecek yönleri vardır. Öğrenciler akademik, sosyal-duygusal ve kariyer gelişimleri açısından zaman zaman desteğe ihtiyaç duyabilir. Öğrencilerimizin ihtiyaçlarını tespit etmek ve buna yönelik tedbir alabilmek için bir çalışma yaptık. Öğrencilerimizin ihtiyaçlarını ve geliştirebilecek yönlerini belirledik. Sizin de bilginiz dâhilinde çalışmalarımızı başlatmak istiyoruz.

Okul yönetimi olarak yaptığımız planlama dâhilinde, öğrencilerimizle çalışmak ve Türkçe, matematik becerilerini daha iyi bir noktaya getirmek istiyoruz. Program süresince sizden ücret talep edilmeyecek ve ihtiyaç duyulacak tüm materyaller de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ücretsiz olarak sağlanacaktır.

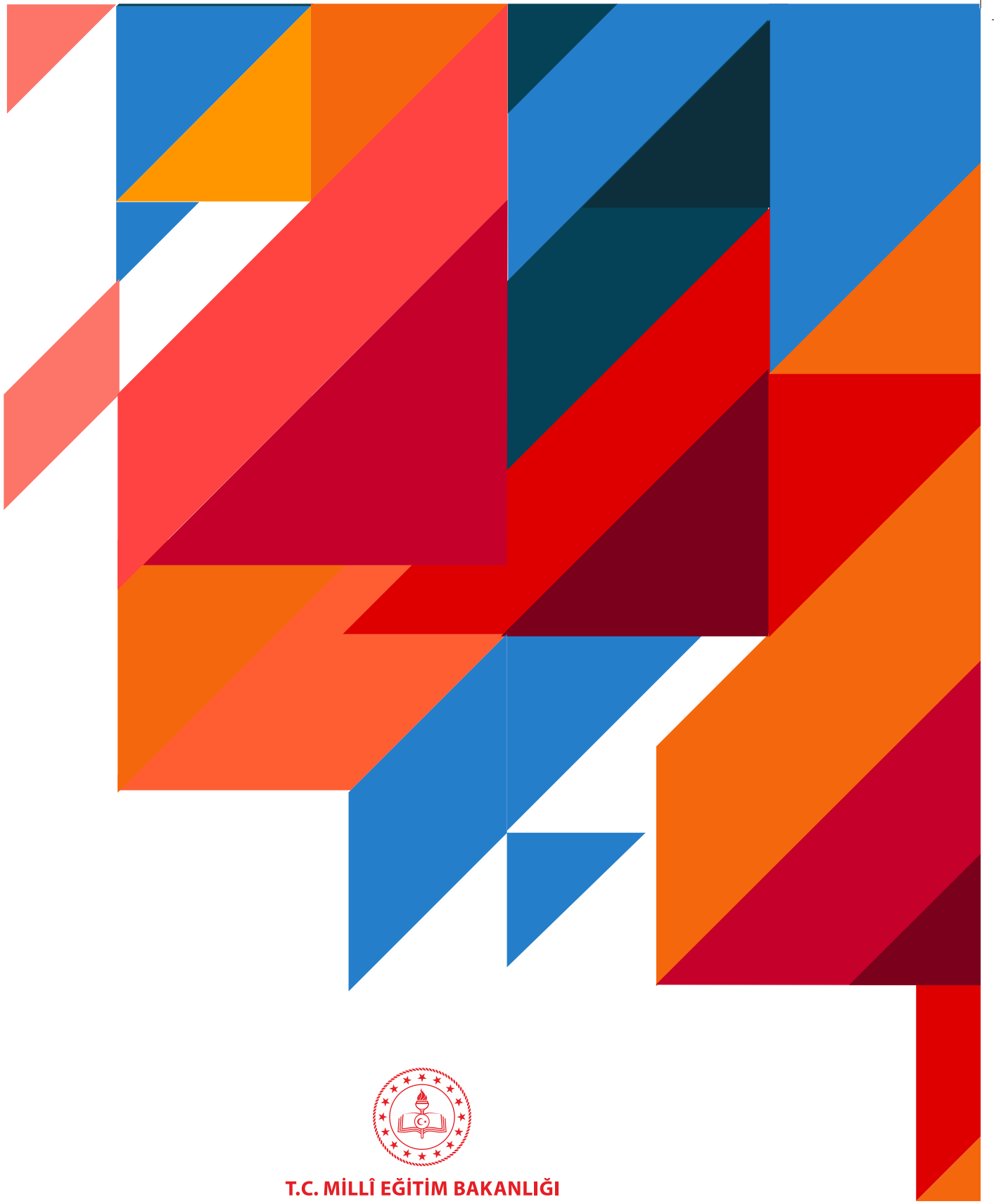
Programın okulda uygulanış süreci açıklanacaktır.(Ne zaman, nerede ve kim tarafından verileceği)

Açıklama: Bu aşamada okulunuzda kaç İYEP şubesi oluşturulacağı, şubelerdeki öğrenci sayıları vb. konularda bilgi paylaşılır. Görüşme sonunda veliye Veli İzin Belgesi verilir. Karar verilmesi için gerekli süre tanınır. Açıklamaların dışında velilerin bilgilendirilmesi amacıyla basılı materyal verilir veya çevrimiçi kaynaklara ulaşmaları sağlanır. (<https://tegm.meb.gov.tr/>)

KAYNAKÇA

- Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (27)
- Balcı, S. ve Yılmaz, M. (2000) Çocukları anaokuluna devam eden annelere verilen iletişim becerileri eğitiminin ailenin işlevlerin etkisi.
- Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 14(2), 17-24.
- Baumrind, D. (1991). Parenting styles and adolescent development. In J. Brooks-Gunn, R. M. Lerner, & A. C. Petersen (Eds.), *The encyclopedia on adolescence* (pp. 746-758). New York: Garland Publishing
- Cüceloğlu, D. (2002). İletişim Donanımları. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erbaş, N. (2015). *Çocuğum Bana Ne Anlatmak İstiyor*, Ankara: Aydınnev Yayınları.
- Forkea, C. M., Myersb, R. K., Feinb, J. A., Catalozzie, M., Localioa, A. R., Wiebea, D. J. & Grissoh, J. A. (2018). Witnessing intimate partner violence as a child: How boys and girls model their parents' behaviors in adolescence. *Child Abuse & Neglect*, 84, 241-252.
- Göker, E. (2017). Anne-babası boşanmış ve tam aileye sahip 15-18 yaş dönemi ergenlerinin benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırılması. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Güler, G., Yıldırım, V., Kütük, M.Ö., & Toros, F. (2016). Adli psikiyatrik değerlendirme ve çocuk ile iletişim. *Adli Tıp Bülteni*, 21(2),98-106.
- Hoover-Dempsey, K.V. & Sandler, H. M. (1995). Parental involvement in children's education: Why does it make a difference? *Teachers College Reports*, 97(2), 310-331.
- Hoover-Dempsey, K.V. & Sandler, H. M. (2005). *The social context of parental involvement: A path enhanced achievement*. Nashville: Vandervalt University.
- Howe, D. (2017). Empathy, social intelligence and relationship - Based social work. *Zeszyty Pracy Socjalnej*, 22(1),1-12.
- Höl, Ş. (2017). Annelerin çocuklarına yönelik iletişim becerilerinin5-6 yaş grubu çocuklarının iletişim becerileri üzerindeki yordayıcı etkisi. *Academic Journal of History and Idea*, 4(13),351-381.
- <https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/teknoloji-bagimliliği> . 04.02.2020 tarihinde erişilmiştir.
- İnternetin Bilinçli Kullanımı ve Teknoloji Bağımlılığı Çalıştay Raporu. (2014). Erişim Adresi: <https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/MUUMu.pdf> (Erişim Tarihi: 04.02.2020)
- Kartal H ve Balantekin Y, 2016, Öğrencilerin Okula Devamından Sorumlu Paydaşların Görüşlerine Göre Okul Devamsızlığının Nedenleri ve Buna Yönelik Çözüm Önerileri, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi ISSN:1302-8944 Yıl: 2016 Sayı: 39 Sayfa: 16-36
- Kaya, Ö. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerinde ebeveyn katılım algısını açıklamaya yönelik bir model geliştirme (Yayınlanmamış doktora tezi) Gazi Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı
- Kinder, K., Harland, J., Wilkin, A., & Wakefield, A. (1995). Three to remember: strategies for disaffected pupils. *Slough: NFER*, 228, 505-517.
- Kuzu, A . (2011). İnternet ve Aile. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* , 27 (27) , 9-32 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/spcd/issue/21121/227498>
- Özel, E. & Zelyurt, H. (2016). Anne-baba eğitiminin aile çocuk ilişkisine etkisi. *Sosyal Politikalar Çalışmaları Dergisi*, 16(3),9-34.
- Şahan – Aktan, B., ve Şahin, Ç. (2011). Okul Öncesi 5-6 Yaş Grubu Çocuklarının Sorumluluk Kazanma Düzeylerinin Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, *Uluslararası Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2(1), 9-16.
- Teasley, ML (2004). Devamsızlık ve okuldan kaçma: Okul sosyal hizmet uzmanları için risk, koruma ve en iyi uygulama sonuçları. *Çocuklar ve Okullar*, 26 (2), 117-128.
- Ünlü, İ. (2019). İlkokul öğrencilerinin değer yönelimlerinin ahlaki ikilem hikayeleriyle incelenmesi: Sorumluluk değeri örneği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1):265-287.
- Young, M. E. (2019). *Yardım Sanatını Öğrenme*. Feride Bacanlı-Galip Yüksel (Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

Temel Eğitim Genel Müdürlüğü